

Libris
Respect pentru oamenii de știință

LEGENDELE NEAMULUI ROMÂNESCU

SILVIUS
LIBRIS

CUPRINS

Basarab Voievod, eroul de la Posada.....	3
Bătălia de la Varnița	4
Bătălia din Codrii Cosminului	5
Căpriana	7
Codrii Cosminului și Dumbrava Roșie	7
Copilăria lui Mihai Viteazul.....	13
Copilăria lui Ștefan cel Mare.....	14
Cuza Vodă la târg	15
Cuza Vodă și sultanul.....	16
Decebal, eroul dacilor	16
Decebal și Traian	17
Eminescu și Creangă – o mare și frumoasă prietenie	19
Hora Unirii.....	22
Istoria Chișinăului.....	24
Ioan Vodă cel viteaz	25
Întemeierea Bucureștiului	26
Întemeierea Iașului	28
Întemeierea Sucevei.....	29
Legenda lui Constantin Brâncoveanu.....	32
Legenda lui Daniil Sihastrul și a Mănăstirii Voroneț.....	35
Legenda lui Dragoș Vodă	38
Legenda lui Omu	39
Legenda lui Zamolxis.....	42
Legenda Marelui Lup Alb	50
Legenda mănăstirii Putna	57
Legenda râului Bâc	59
Legenda râului Prut.....	60
Legenda steagului cu cap de lup al dacilor.....	61
Mama lui Ștefan cel Mare	62
Matei Basarab.....	63

Mihai și călăul	64
Mihai Viteazul câștigă la Călugăreni	66
Mihai Viteazul – voievod al tuturor românilor	68
Mircea și condeiele lui vodă	70
Miron Costin și sultanul	71
Mitul uriașilor – comoara lui Decebal	73
Muntele Ceahlău	73
Neagoe Basarab – voievodul cărturar	74
Negustorul din florența	75
Novac, Gruia și corbul năzdrăvan	76
Nunta lui Mihai Viteazul	78
Petru Rareș	82
Petru Rareș și sultanul Soliman	82
Petru Rareș vine la domnie	84
Povestea preafrumoasei Dochia	85
Povestea Vrancei	86
Românii și tătarii	89
Stejarul din Borzești	93
Stejarul lui Ștefan cel Mare	97
Strabon despre Burebista	98
Şoiman al lui Burcel	99
Ştefan cel Mare în lupta de la Vaslui	100
Ştefan Vodă și pârcălabul Drăgoi	101
Ştefan Vodă și turcii	105
Ştefan Vodă și țiganul Tolpa	112
Turnul Chindiei	115
Viteazul Gelu Românul	117
Vlad Țepeș la Giurgiu	118
Vlad Țepeș și praznicul calicilor	122
Vlad Țepeș și râvnitorii la domnie	123
Vlad Țepeș și solii turci	124
Vlad Țepeș și sultanul Mahomed	125

BASARAB VOIEVOD, EROUL DE LA POSADA

Atunci, demult, demult, când românii abia își infiripau o țară, mulți doreau să le fure pământul și să-i înrobească. Dar iată că s-a ridicat un voievod îndrăzneț și chibzuit, bun orânduitor și mare viteaz. Se numea Basarab, voievod de la Curtea de Argeș.

Când un rege vecin, Carol Robert, i-a cerut să se supună, Basarab a zis:

– Vecin bun și prieten – da, cu dragă inimă; dar supus – nu!

Auzind vorba asta, regele Carol Robert a strigat cu trufie:

– Am să scot de barbă pe acest urs din bârlogul lui!

Chipurile îl făcea urs, adică îndărătnic și netemător de poruncile lui.

Și a pregătit împăratul ungurilor oaste mare, cu cai grași și focoși, cu oșteni îmbrăcați în zale de fier, cu coifuri lucitoare, cu spade ascuțite, cu sulițe lungi, cu arcuri tari și săgeți cu vârf de oțel. Le-a pregătit bine și a venit asupra românilor, cu război mare-mare.

Văzând primejdia, Basarab Voievod a strâns și el oamenii săi, să-și apere țara. Pentru că avea mult mai puțini oșteni și ei fiind mai slab înarămati, ce și-a pus în gând? Să-l slăbească pe dușman, înfometându-l și obosindu-l cu drum greu și lung. A pârjolit holdele în calea dușmanului, a surpat vadurile și podurile, a ars casele, a otrăvit fântânile. Apoi s-a retras cu grijă din calea vitezei și numeroasei oștiri a lui Carol Robert, în munți și în codri. Că doar codrul e frate cu românul și-l apără mereu de toate urgiile.

Acolo l-a așteptat, la o strâmtoare cu pereții foarte înalți și aşa de îngustă, că abia încăpeau zece-doisprezece călăreți alături. Acelui loc i s-a zis Posada. Voievodul a poruncit ostașilor lui să se urce pe munți, deasupra acelei strâmtori, și să pândească apropierea dușmanului.

Foarte dornic să-l prindă pe Basarab, ca pe un urs în culcușul lui, Carol Robert a înaintat semeț și încrezător că nimeni nu-l poate birui. Așa a vîrât oastea în strâmtoarea de la Posada.

Dar iată că, tocmai când nici gândeau, de sus, din munte, din piscuri, din vârfuri de brazi, au început să cadă, ca un potop, stânci, butuci, bolovani, sulițe și săgeți, toate în capul mândrilor oșteni ai lui Carol Robert. Săgețile îi răneau, sulițele îi străpungeau, butucii și bolovanii îi turneau, stâncile îi striveau. Părea

că toți munții se prăbușesc asupra lor, potopindu-i. Armurile sunau, cum ai lovi cu ciocane uriașe în niște tigăi mari. Ungurii n-aveau cum să se apere. Cum să urce pe stâncă dreaptă ca un perete și înaltă până la cer? Nici în lături nu puteau fugi. Nici înapoi nu se mai puteau întoarce.

Așa, în strâmtarea de la Posada, mulți cavaleri unguri, îmbrăcați în zale de fier, au pierit. Carol Robert însuși n-ar mai fi scăpat de acolo, dacă nu schimba straiele cu un slujitor de-al său. Judecând după îmbrăcăminte, români l-au luat pe acela prizonier, crezând că-i împăratul ungurilor. Astfel regele cel trufaș abia a scăpat cu fuga, iar țara voievodului Basarab a rămas liberă.

BĂTĂLIA DE LA VARNIȚA

Povestesc bătrâni, care mai știu multe din vremea veche, că Ștefan Vodă a avut o luptă grozavă cu tătarii pe câmpul Varniței, care este situat în hotarul Benderului. Și atâtă s-a luptat Ștefan Vodă cu dânsii, încât a rămas numai cu un singur ostaș.

Dacă a văzut vodă că nu mai este chip să se bată, a fugit înspre munte. Cât o fi îmblat Ștefan cel Mare până a nimerit la sihăstria lui Daniil, nu se știe. Se știe doar că peste un timp a dat de sihastru, care l-a întrebat:

– Cine e acolo?

– Eu, Ștefan, domn al Moldovei.

Sihastrul i-a dat drumul înăuntru.

– Dar ce vânt te-a abătut, Măria Ta, de umbli prin meleagurile acestea?

– Căpcăunii de tătari m-au făcut să pribegesc tocmai pe aici.

Și i-a povestit ce a pățit cu tătarii, cum a fugit din calea lor...

– Nu te scârbi, Măria Ta! Uite ce ai să faci: îți dau fuiorul ăsta, aprinde-l și du-te de înconjoară păgânii de jur împrejur de trei ori. Apoi vei vedea ce-a fi cu dânsii.

– D-apoi va ajunge fuiorul ca să înconjur eu atâtă loc?

– Mă rog, ascultă ce-ți spun eu, nu te teme, că știu ce te învăț.

Ștefan Vodă a luat fuiorul și a făcut după cum l-a povățuit sihastrul.

Când a început să înconjoare pe tătari cu fuiorul aprins, a căzut din văzduh un fum peste păgâni, încât nu se vedea unul pe altul și nici nu se cunoșteau între ei.

Așa că s-a încins o bătaie strașnică între dânsii, că se tăiau și se omorau ca chiorii. Și s-au bătut până ce au rămas numai doi frați în picioare. Simțind ei că sunt numai doi, atunci au strigat unul către celălalt:

– Cine ești tu?

– Eu sunt cutare, – și i-a spus numele, dar tu cine ești?

– Eu sunt, măi frate! a zis celălalt. Și au contenit din bătaie.

– Măi, că mare urgie a căzut asupra noastră! N-am văzut nici ostași moldoveni, nici căpitani de-ai lor, și nici pe vodă, ori măcar vorbă sau răcnet de moldovean n-am auzit... Dar cum s-au întâmplat toate acestea?

Și atâtă vărsare de sânge tătăresc a fost acolo, că de atunci a rămas câmpul Varniței roșu cum e cărămida.

BĂTĂLIA DIN CODRII COSMINULUI

După ce i-a cumințit pe tătari, pe turci și pe alți dușmani care cutezaseră a lovi țara, Ștefan Vodă avea liniște la hotare. Toți vecinii îi erau acum prieteni. Așa că se odihnea, tihnit, în casa lui domnească din Suceava. Se bucura de belșugul țării și de pace. Dar iată că într-o zi, spre toamnă, vine o veste rea: regele polonezilor, numit Ian Albert, trece hotarul de la miază-noapte, cu oaste mare. Ștefan Vodă trimite un sol înaintea lui, pe logofătul Tăutu, să-l întrebe:

– Unde te duci cu oastea, mărite rege?

Iar acel rege Ian Albert răspunde, cu glas mieros și cam prefăcut:

– Să mă bat și eu cu sultanul turcilor. Spune-i lui Ștefan Vodă să-mi dea voie să trec prin țara lui, că nimic n-o să-i stric și nicio pagubă n-o să-i fac.

Atunci logofătul Tăutu a zis cu dojană:

– Era mai bine, mărite rege, să ceri voie de a trece hotarul. Că aici nu-i o țară pustie, ci țară românească, apărată de viteji.

Supărat că a fost mustrat, regele l-a pedepsit pe Tăutu, punându-l în lanțuri. Auzind de asemenea purtare, Ștefan Vodă s-a mâniat foarte tare și a zis:

– Dacă ar fi cinstit și ne-ar fi spus că vrea să se bată cu sultanul, îl ajutam și noi, bucuroși. Că sultanul are demult gând rău asupra noastră. Iar dacă ne-a arestat solul, pe logofătul Tăutu, înseamnă că nu vine ca prieten asupra noastră. Deci du-te și tu, vornice Boldur, sol la Ian Albert și întreabă-l: „Cum îți îngădui să treci prin Moldova aşa, ca prin țara nimănui? Cum de cutezi să-mi arestezi solul, când solia e un lucru sfânt? Te povătuim să te întorci în țara ta. Că dacă vii cu gânduri mișele, și le-om scoate noi din cap, cu ascuțis de spadă!”

Boldur s-a dus sol la Ian Albert, iar Ștefan Vodă a poruncit oștenilor să fie gata de luptă. În loc să asculte sfatul și să se întoarcă acasă ori să se ducă spre împărăția turcului, cum spusesese, acel rege trufaș a înconjurat cetatea Sucevei

și a început să-o asalteze. De ce? Pentru că voia să-l alunge pe Ștefan Vodă și să pună stăpân în Moldova pe un frate de-al lui.

Dar români, în frunte cu Ștefan Vodă, s-au apărat cu multă bărbătie în cetatea Suceava. După câteva săptămâni, regele Albert a văzut că pierde prea mulți soldați în luptă. Dar mai ales când a înțeles că oastea românilor îl împresoară, el s-a însăspăimântat. A trimis vorbă lui Ștefan, zicând:

- Mă întorc în țara mea, dacă nu mă ataci pe drum.
- Nu vei fi atacat, a zis Ștefan, dacă juri că te vei întoarce tot pe drumul pe care ai venit. Să nu mai pustiești și alte părți ale țării!

Devoie, de nevoie, regele Ian Albert a jurat că aşa va face. De jurământ însă nu s-a ținut. A luat-o pe alt drum. Ba a mai dat voie soldaților să facă jafuri și neleguiuri mari de tot.

- Asa ți-i vorba? a zis atunci Ștefan. Te-nvățăm noi minte, îngâmfatule și călcătorule de jurăminte! Vornice Boldur, pedepseste-l cum te pricepi mai aspru!

- Am înțeles, mărite voievoade! Ceea ce va păti cu nimeni n-a împărții.

În vremea aceasta regele Ian Albert se bucura că se apropie de hotar teafăr și cu pradă multă. Dar iată că, după ce a pătruns adânc într-o pădure, numită Codrul Cosminului, stejarii, fagii și brazii cei înalți au prins a se prăbuși peste oastea lui, ca un potop. Fiecare arbore prăbușit strivea zeci de oșteni de ai năvălitorului.

Cum se întâmpla aşa o minune? De ce se prăbușeau copaci? Păi, încă înainte de apropierea oștirii îngâmfatului rege, ostașii români tăiaseră tulpiniile copacilor, dar nu de tot. Îi lăsaseră aşa, prinși doar în coajă. Și când vornicul Boldur a dat semnal de bucium, războinicii moldoveni au ieșit din frunziș și au prăbușit toți copaci peste acei doritori de a prăda și cucerii țări străine.

Vai, ce mai prăpăd a fost acolo! Mii de ostași și de căpitani din cei mai mari au fost nimiciți de tulpine și ramuri. Și s-a făcut o învălmășeală și o zăpăceală, că nimeni nu-i mai dădea de cap. Mulți din cei scăpați cu viață au cazut prizonieri în mâinile românilor. Cu mare greutate regele Ian Albert a scăpat cu fuga. Fugind ca un fricos, se vede că s-a tămăduit de îngâmfare.

- Ce facem cu prizonierii, vornice Boldur? a întrebat un căpitan.
- Eu zic să-i pui la plug, să ari cu ei locul unde a fost codrul, să semeni ghindă ca să crească alti stejari în locul celor doborâți din pricina lor.

Căpitanul a împlinit porunca vornicului Boldur. Pe locul arat de foștii oșteni ai regelui Ian Albert a crescut un stejăriș falnic, căruia oamenii i-au zis Dumbra-va Roșie, în amintirea săngelui vărsat în bătălia de la Codrii Cosminului.

Iată aşa a știut Ștefan Vodă și românii lui să pedepsească pe cei prădălnici, îngâmfăți și călcători de cuvânt.

Unde-i acum satul Căpriana înainte era o poiană. Într-o vreme, când se bătea Ștefan cel Mare cu turcii prin codrii Moldovei, aceștia i-au omorât întreaga oaste. Voievodul s-a dus la o babă, care avea șapte feciori, și i-a zis:

- Dă-mi acești șapte feciori mie, că vin turcii în Moldova.
- Ai tăi sunt, a spus baba.

I-a luat Ștefan pe toți și s-a dus cu dânsii. A început a lupta cu turcii și i-a izgonit din Moldova, fiindcă feciorii babei erau toți viteji și voinici peste măsură. După ce a izgonit dușmanul, a poposit în poiana Căprienei, și-a adăpat calul și a stat să se odihnească. Apoi a tras cu săgeata și a zis:

- Unde va cădea săgeata să se facă o mănăstire, să fie ca amintire despre lupta aceasta. Să afle și urmașii cum i-am izgonit eu cu cei șapte feciori ai babei pe turci din codrii Moldovei.

Când a tras săgeata din arc, a zburat ea departe și, venind în jos, a nimerit drept într-o căprioară sălbatică și a omorât-o. Ștefan Voievod atunci a zis:

- Aici să fie mănăstirea și să se numească Căpriana, de la căprioara omorâtă de această săgeată.

Așa s-a făcut. Mănăstire Căpriana și astăzi ne amintește de tecutul glorios

CODRII COSMINULUI ȘI DUMBRAVA ROȘIE

Călătorul care trece prin Bucovina dă, la nord, de localitățile Hliboca și Cosmin, legate între ele de un drum ce străbate codrii de nepătruns ai Cosminului. De aici pleacă spre miazañoapte Drumul Tătarilor. Și nu e localnic care să nu știe legenda străvechiului codru.

Gândurile se întorc spre anul 1497.

Domnitorul Ștefan cel Mare risipise și gonise demult armata turcească de pe pământul țării. Legământul de sprijin ce i-l daseră polonii tot în vînt se risipise. Aceștia încheiaseră o înțelegere de negoț cu turcii, recunoscându-le drepturile asupra cetăților Chilia și Cetatea Albă. Își călcase regele Cazimir cuvântul, dar în scurt timp trecuse și el în lumea umbrelor. Rămăseseră în urma lui patru feciori: trei dintre ei aveau crăii, iar al patrulea n-avea nimic în afară de titlul lui de prinț și trăia din ceea ce-i dădeau frații. Numai că aceștia s-au săturat să-l țină și au hotărât să-l facă domn în Moldova, în locul lui Ștefan cel Mare, care avea pe atunci 64 de ani și era chinuit de o rană grea la picior, căpătată în bătălia de la Chilia.

O fi avut voievodul atunci ani mulți, dar încă putea călări zile-n șir fără să obosească, putea lupta din zori și până-n seară fără ca mâinile să-i ostenească pe spadă. Știa să înfrunte crivățul și gerul ca și văpăile arzătoare ale verii și nu pregeta niciodată când avea ceva de făcut. Văduv după Maria de Mangop, se însurase de douăzeci de ani cu Maria Vochița, fiica lui Radu cel Frumos, care-i adusese pe lume pe Bogdan. Trei dintre copiii din prima lui căsnicie zăceau demult sub lespezile de piatră ale mănăstirii Bistrița. Și prevăzătorul domn, cu plete încărunțite, dar cu glas de tunet, a rămas tot iute la mânie, dar stăpân pe sine când era vorba de cinstea și obrazul țării.

Ioan Albert, regele nou al Poloniei și fiu al răposatului crai Cazimir, i-a trimis soli, cerând liberă trecere prin Moldova pentru a se război cu turci. Sunt unele minciuni care, pentru a fi crezute, trebuie spuse de soli cu mare autoritate. Și craiul Albert l-a trimis pentru asta în Moldova pe sfîntul episcop al Cracoviei, Matei Lozinski.

Taina fraților Jageloni despre cucerirea Moldovei era aşa de mare, încât ei spuneau că ar azvârli cămașa în foc, dacă s-ar afla ceva din gândurile lor. Când vara era în toi, oastea polonă înveșmântată în zale, cu cai puternici, cu pedestrime, cu multime de mercenari și cavaleri teutoni, a pășit în Moldova.

A trecut hotarul, a arestat solia lui Ștefan și abia atunci și-a arătat adeveratul tel al venirii lor. Ioan Albert asedie cetatea Sucevei timp de trei săptămâni, dar fără folos. Ștefan cel Mare prevăzuse totul. Îl chemase la sine pe portarul Sucevei, Luca Arbore, bărbat de nădejde, credincios și spadă neînfrântă. Să ni-l închipuim aşa cum ne este înfățișat în tabloul votiv de la mănăstirea Arbore, al cărei ctitor este: om la cincizeci de ani, cu o față rotundă și plină de energie.

În acel timp Luca Arbore era braț drept și de nădejde lui Ștefan, aşa cum erau Cârje, Coman de la Comana, Balaur de la Galu, Velcea, Boldur, Stroe, Vlad Hotnogul, Udrea, Negrea, viteazul șoltuz Daltă și toți acei dregători care vedeau în Ștefan tot sufletul Moldovei. Voievodul l-a chemat pe Arbore înainte de a cădea toamna și s-a sfătuit cu el în urma veștilor ce-i fuseseră aduse din toată țara.

Nu-i plăcuse această pregătire a lui Ioan Albert și nici încredere în cinstea vorbelor lui nu avea. Dacă bătrânul Cazimir își călcase legământul, fiul putea face și mai rău. Vodă a spus:

– Arbore, gătește-te de luptă și mărește straja cetății Sucevei. Ți-o las în pază, aşa cum ți-aș încredința să-ți aperi luminile ochilor. Ioan Albert nu vine cu gând bun. Trei frați au luat trei crăii la moartea bătrânlui Jagelon; al patrulea e la mila lor și ei vor să-i dea Moldova. Greul e că toți trei sunt vecini la hotare. Dacă leahul răzbește la Suceava, ceilalți vor sări ca lupii la împărțirea prăzii.

– Măria Ta, câtă vreme ochii mei vor vedea, Suceava va fi numai a Măriei Tale, i-a spus Arbore și a plecat în trapul iuțit al calului.

Ştefan a chemat apoi pe vornicul Boldur, cel cu sprâncenele îmbinate și brațe lungi, și l-a trimis pe el, însotit de fiul său, Bogdan, cu călărime ușoară, să apere intrarea de miazănoapte a țării.

Ardeau focurile pe vârfuri de dealuri ca niște făclii înălțate la priveghiu de primejdie și flacăra lor lumina întunericul ca niște aripi uriașe ce fălfâiau în bătaia vântului. Era spre toamnă, iar codrii de fag, mesteacân și stejar erau încă verzi ca mușchiul și fremătători de atâtea vietăți câte-i cutreierau. În zare, munții își arătau crestele neacoperite de zăpadă. Solii domnești crăpau caii sub ei în goană nebună pentru a vesti adunarea cetelor de către pârcălabi, din Carpați până la vijelioasa apă a Nistrului.

Se ascuțeau securi și coase, se țintuiau ghioagele, se băteau baltagele și topoarele, lăncile lungi își primeneau cuștile, pieptarele de miel se acopereau cu bucăți de metal și oastea de apărare se aduna la Roman. Veneau țăranii în sumane și ițari, purtând căciuli țuguiate de miel. Veneau în șiruri lungi, călare pe vestiții cai de țară, mici și iuți de nu le puteai lua urma. Căpitani luau în primire steagurile de luptă. Soseau în cete strânse arcașii de Orhei și de la Lăpușna, purtându-și arcul pe umărul stâng și tolba plină de săgeți la spinare: săgeți cu pene de corb de Dobrogea, ce zburau ca vântul și aveau puterea de pătrundere atât de mare încât nimeni nu le mai putea scoate din rană decât cu primejdia vieții. Se adunau cu toții la puternica cetate de la Roman, unde-i aştepta Măria Sa, Ștefan Voievod.

Boierime măruntă, țărani și răzeși, târgoveți și oșteni, toți s-au ridicat la chemarea lui, ca un singur om, de la hotarele Bugeacului la Galați, de la Bălti la Cernăuți, din Soroca la Orhei, de la Bacău și Bârlad până-n cetatea Crăciuna. Și n-a fost ținut să nu-și trimită bărbații cu arme și merinde la oblâncul șeii.

Și veneau polonii, cu număr întreit față de moldoveni, cu tunurile în frunte. Fluturau mantile albe cu cruci negre ale cavalerilor teutoni ce-și purtau semetii penele coifurilor. Caii trăgeau cu greutate tunurile ce aveau să fie folosite la asediul cetății, iar cavalerii leși, înveșmântați în armuri lucitoare, treceau anevoie prin păduri, unde erau hărțuiți și omorâți. Totuși oastea vrăjmașă ajunse la poalele înălțimii unde se află Suceava.

Trei săptămâni au atacat-o și trei săptămâni moldovenii s-au apărat cu viteză. Dregeau noaptea spărturile făcute de ghiulele de tun în timpul zilei. Ploaie de săgeți, bolovani, smoală cloicotită, apă fiartă cădea de sus peste năvălitori. Ochii lui Arbore privegheau pretutindeni și parcă se-nzecise încercatul oștean care nici noaptea nu dormea, iar ziua îl aflai peste tot. Se gândeau

poate la cei doi fii ai săi rămași în grija jupânesei Iuliana, ce se afla împreună cu doamna Maria Voichița în cetatea Neamțului. Amândouă cu inima grea și îngrijorată de soarta războiului, de săgeți rătăcite și de ceasul rău, de care nimeni nu se poate feri. Jupâneasa Iuliana îi venea numai până la umăr portarului Sucevei, dar era iute ca focul și prăpăstioasă cu gândurile. De când cei cinci dregători predaseră Cetatea Albă turcilor, vedea peste tot numai trădători și nu se liniștea decât când afla că Măria Sa mai scurtase cu un cap pe câte-un nevrednic de credință.

Jupâneasa Iuliana apucase a-i spune un vis ciudat lui Arbore înainte de a pleca. Se făcea că era pe un vârf de munte și lângă ea stătea chiar Măria Sa călare pe un cal ca smoala, aşa cum e cel ce-l are acumă, adus din hergheliile de la Timiș. Si Măria Sa privea curgând la vale nu apa Sucevei, ci un râu de sânge, și pe râul asta veneau niște arătări cu aripi la cap, și printre ei pruncul Ștefăniță, nepotul Măriei Sale. Apoi în locul râului a crescut o pajiște și pe ea erau boi cu chip de om.

Jupâneasa își atîntise ochișorii negri și adânciți spre Arbore, cu spaimă copilărească, iar el râsesecă ca de obicei de mintea-i cea înfierbântată. În jurul lor sufla un vînt de toamnă blândă. Începuse a se îngălbeni frunza copacilor, numai călinii cu fructele lor roșii smâルțiau zarea ca niște flori. Pădure de călini... Îi trecu prin minte ca un fulger cum o văzuse pentru prima dată pe jupâneasa lui, o copilă cu brațele încărcate de ramuri de călin cu boabe sângerii, printre care chipul ei părea a se mira. L-a privit o clipă, apoi a izbucnit în râs și a fugit la soațele ei ca o veveriță. În mintea lui i-a zis „veveriță” și aşa a rămas, măcar că-i mamă a doi băieți.

Trecuseră trei săptămâni de când crainicul leah, sunând din corn, le ceruse să deschidă de bună voie porțile cetății. Arbore nu-i îndeplini cererea, ci-l trimisese să se lupte în câmp deschis cu Măria Sa. De-l va înfrânge pe Ștefan, atunci le va da voie în cetate, le-a zis.

Acuma vremea intrase bine în toamnă. Pe munte norii se aşezaseră în cunună, acoperindu-i fruntea. Vântul se întețise și ploaia bătea mărunt, ca o șfichiulială molcomă. Un sol îi adusese vorbă lui Ioan Albert că voievodul Transilvaniei, care era și cuscrul domnului Moldovei, vine cu oaste mare în ajutor, iar celălalt cuscru domnesc de la Moscova i-a stârnit pe tătarii din Crimeea contra celor trei frați fără minte. Pe de altă parte, toți lehii plecați după hrană au fost căsăpiți de moldoveni. Solul povestea despre un moș, Nichifor pe nume, ce-și însemnase prin crestături pe lemnul coasei cății dușmani omorâse, pentru a-i spune Măriei Sale că, deși a fost prea bătrân pentru a merge-n oastea de la Roman, și-a făcut datoria de pământean aici, în apropierea Sucevei, la al cărei turn, zis Neboisa, a lucrat și el, și tatăl său.

Veștile s-au adeverit. Pe o ploaie măruntă, oștile polone au strâns corpurile, au înhamat câte cincizeci de cai la tunuri, și-au luat răniții, care călare, care-n căruțe, și-au îngropat morții într-o groapă cât o hrubă și au dispărut în zare falfâind din mantii. În locul lor a rămas pământul frâmântat de copite, murdărit de vite și oameni, plin de sulige frânte și schingiuit de ghiulele. Într-o parte se afla o brazdă mare sub care zăcea morții, cu o cruce de lemn legată cu fier peste brațe. Nicio floare, nicio creangă de pom, ci numai ciori lacome care scotoceau pământul răscolit.

Ce se întâmplase? Fratele lui Albert, crai peste unguri, văzând neizbânda fratelui și aflând că oastea Moldovei stă gata să le cadă polonilor în spate, se luptase pentru o împăcare. Ștefan o primise, dar cu o înțelegere: Ioan Albert se va întoarce pe același drum pe care a venit. Oastea polonă, având în mijlocul ei pe rege și pe Ioan Tenezynski, castelan de Cracovia, pe viteazul Toporski, pe Gabriel de Moravița, pe Nicolai, marele palatin al Galicii, și nobili castelani, tot oameni vechi de oaste ce-s pomeniți de cronică, toată această oaste o ia înapoi pe calea ce ducea spre Cosmin.

Drumul tăia prin codru și legă două sate. Li se vedea din zare stindardele cu vulturi și cu mănușchi de pene. Hainele își mai pierduseră din strălucire după atâta amar de zile de luptă și de drum. Uitaseră de fulgerul ce trăsnise în tabără pe cavalerul Biela cu toți caii lui. Uitaseră de preotul acela care, slujind la începerea asediului, scăpase pe jos sfintele taine, chiar în fața lui Ioan Albert, dar nu uitau că-s cavaleri ai unei țări ce crescuse puternică prin unirea cu Lituania și stăpânirea Ucrainei. Trei frați pe trei părți strâns unite, și Polonia era luceafărul lor.

Mergeau spre satul Cosmin. Luaseră alt drum. Treceau prin pădurea deasă de fagi, ce părea împietrită. Nici urmă de animal pentru vânat, nici fălfâiri de aripi de pasare. Un codru tăcut ca moartea când se apropiie de om. Câți copaci batrâni, atâtea ființe înlemnite. Călăreții trimiși în recunoaștere nu întâlniseră țipenie de om. S-au întors vestind că drumul este liber, de la satul Hliboca, unde poposiră pe noapte, până la celalalt capăt al codrilor.

Și au pornit cu floarea oștirii lor în frunte, în jurul craiului. În urma lor mergeau alți cavaleri de seamă, înveșmântați în armuri grele, apoi tunurile și pedestrimea. Au intrat liniștiți, în zorii fumurii, în codrul fără viață și s-au afundat în el, când, deodată, tot codrul a prins viață și ei n-au mai putut înainta. În fața lor poteca se închidea de mulțimea copacilor doborâți. Din frunzișul de deasupra au țășnit roiuri de săgeți. De o parte și de alta se prăbușeau arborii peste laturile oastei leșești. Polonii care fugneau erau omorâți de moldovenii înarmați, răspândiți în desăruri, de unde săcălușele lui Ștefan au prins a bubui.